

ВЪВЕДЕНИЕ

Не може да се опознае нещо в дълбочина, ако не се познава неговото зараждане и развитие през годините. За тази цел в това своеобразно въведение са представени развитието на социологическата мисъл в България и процесът на нейното институционализиране, защото, както пише Стоян Михайлов: „Институционализацията е процесът на възникване на институция за задоволяване на определена обществена потребност. ... Натрупването на достатъчно знания в определено научно направление и нуждата от тяхното по-нататъшно развитие предизвиква създаването на съответни научни звена, списания, специалности във висшите учебни заведения за подготовката на кадри и т.н.“ (Михайлов, 1997, с. 123).

Социалните знания са възникнали в най-дълбока древност, когато хората не само са наблюдавали отделните елементи и аспекти на обществения живот и човешкото поведение, но и са разсъждавали върху същността на социалното изобщо. Натрупването и разширяването на социални знания през вековете върху основата на обществената практика водят до тяхното диференциране в научни дисциплини, в т.ч. до обогатяването на социологията като самостоятелна наука през първата половина на 19 в. (Михайлов, 1997, с. 324).

Емпиричното направление в социологията се появява в отговор на нови потребности на западното общество, както и на нови познавателни изисквания. То възниква в САЩ след Първата световна война и е характерно с масово и системно провеждане на емпирични социологически изследвания, за чиято цел се създават голям брой институти, центрове и лаборатории. Представителите на това направление насочват вниманието си към системно изучаване на социалните факти и по този начин запълват съществена част от територията на социологическата наука. Постепенно емпиричното направление се отказва от създаването на общи теории и свежда своите задачи до установяването и систематизирането на фактите с помощта на количествени методи.

Наред с познавателното институционализиране на социологията като самостоятелна наука се развива и нейното организационно и кадрово институционализиране първо в САЩ, впоследствие и в Европа. В светлината на съвременното развитие на социологическите знания се обособяват и основните ѝ характерни черти като наука: тя е най-общата, нефилософска, теоретична обществена наука, чиято структура на социологическото познание включва няколко равнища, като най-ниското ниво на социологическото теоретично познание са емпиричните теории. Главното средство за доставяне на емпирична информация за развитието на социологическата теория са емпиричните социологически изследвания (Михайлов, 1997, с. 327).

Как се развиват обаче социологическата мисъл и процесът на институционализация на социологията в България?

1. Развитие на социологическата мисъл в България¹

„Социологическото познание постепенно се еманципира като самостоятелно научно направление и се отделя от останалото обществознание, хуманитаристика и философия“ – пишат Кожухарова и Ставров (1997). „То отразява теоретичните направления на европейската социологическа мисъл, като ги свързва със специфичната проблематика на една страна, на закъсняла буржоазно-демократична революция, правеща преход от прединдустриално към индустриално общество.

В България социологията получава самостоятелно научно присъствие през 1890 г., когато започват да се четат лекции по социология в Софийския университет.

Успоредно с теоретичните основи на социологическата наука, още в края на 19. век започва провеждането на емпирични социологически изследвания, които практически се ползват като информационна база за по-широки теоретични анализи и обобщения. Първ организатор на такива изследвания в мащаба на страната е С. Бобчев, но най-значителен дял в това отношение има Илия Янулов. През 1888 – 1889 г. Благоев прави изследвания в няколко града във връзка с условията на труда на работниците. По-късно такива изследвания провеждат Н. Габровски, Бр. Илиев, П. Генов, Димитров, Г. Бакалов и др. След Първата световна война емпиричните социологически изследвания се разширяват, като започва да се изучава бюджетът на селското земеделско домакинство от Я. Моллов и Х. Мочева, битът и начинът на живот на населението в с. Драгалевци се изследват от Ъ. Сандърс (САЩ).

Институционализацията на социологията като наука прави крачка напред през 20-те години на 20. век, когато се създават около 15 социологически, социално-психологични, социално-икономически и др. дружества. Главен организационен център на социологическата мисъл става Българското научно-социологическо дружество (1931 – 1939 г.).

До Втората световна война социологическото направление в обществознанието в България отбелязва определено развитие, но то не е достатъчно системно и обхватно нито в изследователско (теоретично и емпирично), нито в институционално отношение. Започва провеждането на емпирични социологически изследвания, но по брой те не са много, тематиката и обхватът на изследваните лица (обекти) също са ограничени. Появяват се и специални публикации, посветени на отделни социологически проблеми, но и те са единични явления. Съвсем малко са публикациите по философско-методологични, метатеоретични и теоретични проблеми на социологическото познание. Социологията не е разграничена достатъчно от другите обществени науки в теоретично отношение. Започва четенето на курсове по социология главно в Софийския университет, но без да има специализация по социология.

¹ Развитие на социологическата мисъл в България е описано накратко от Веска Кожухарова и Борис Ставров в статията „Социологическа мисъл в България (1878 – 1990) в Енциклопедичния речник по социология (1997). Тук се представя накратко с известни съкращения.

За международно сътрудничество в областта на социологията не може и да се говори.

Такава е изходната точка за развитието на социологията в България след Втората световна война.

Социологическата мисъл в България след Втората световна война преминава през противоречиви етапи на развитие. Непосредствено след 9.IX.1944 г. социологията като самостоятелна наука е представена почти единствено чрез лекционни курсове в Софийския университет. През 1948 г. към БАН се създава Институт по социология, но той не развива никаква дейност. В края на 40-те и началото на 50-те години на 20. век социологията е белязана от идеологически гонения, обявена е за буржоазна лъженаука. Целият период на 50-те години преминава в битката за правото на социологията да се идентифицира като самостоятелна нефилософска наука, различна от историческия материализъм. По същество се разработват социологически проблеми, но постепенно се ограничават само в рамките на идейната платформа на марксизма.

Първият подетап на следвоенното развитие на социологическата мисъл в България завършва с излизането на книгата „Историческият материализъм и социологията“ на Живко Ошавков (1958), реабилитираща понятието „социология“ и със създаването на Социологическо дружество в България през 1959 г., станало същата година член на Международната социологическа асоциация (МСА). През втория подетап на следвоенното развитие на социологическата мисъл в България започват да се разработват методологията и методиката на теоретичните и емпиричните социологически изследвания в България. Същностното разработване на проблемите на социологическото познание върви паралелно с институционализацията на социологията като наука.

Специфичното развитие на социологическата мисъл в България дава правото на някои изследователи (Стоян Михайлов и др.) да говорят за „българска школа в съвременната социология“. Тя се свързва преди всичко с името на Ошавков. Имат се преди всичко предвид:

1) формулираната научна парадигма за социологията като нефилософска най-обща социална наука за структурата и структурните взаимодействия в обществото. Разработва се и получава широка известност категорията „социологическа система“ като основа за определяне на предмета на социологическата наука, за подготовката на емпиричните социологически изследвания, за изграждането на понятийната система на социологията в цялото ѝ многообразие;

2) целенасочените организирани дейности, подчинени на определени методологични, методични и организационни принципи за провеждане на емпирични социологически изследвания, формулирани още при първите национални емпирични социологически изследвания – на религията (1962) и на града и селото (1968), които в общи линии се спазват и досега. Постепенно емпиричните социологически изследвания се превръщат в системна и широко разклонена научна дейност;

3) разгърнатата дейност за институционализация на социологията чрез създаването на Институт по социология при БАН (1968), прерастването на Социологическото дружество в БСА (1969), издаването на теоретични социологически списания и бюлетини, създаването най-напред на специализации и профил (1967 – 1970) по социология в Софийския университет и ВИИ „Карл Маркс“, а от 1976 – 1977 учебна година – на отделна специалност „Социология“ в Университета; чрез изграждане на десетки социологически дружества в страната; чрез създаване на специализирани социологически звена към обществени организации и институции; чрез създаване професия „социолог“ в отделни предприятия и институции;

4) идеите, теоретичните и емпиричните разработки се отличават със самобитност и самостоятелност на концепциите и парадигмите, които повече или по-малко отличават българската социологическа школа от теоретични разработки сред тогавашните социалистически страни и най-вече – от съветските социолози;

5) в руслото на богато концептуално и парадигмално разнообразие българските социолози утвърждават своя авторитет сред световната социологическа общност особено след провеждането на VII световен конгрес по социология у нас (Варна 1970)“ (Кожухарова, Ставрев, 1997, с. 448 – 449).

Социологическата мисъл в България през последните 3 – 7 десетилетия се развива във всички нейни основни структурни елементи и равнища – теоретико-методологическо, методическо и емпирично. „Интензивно се развива и емпиричното направление на социологията. Появяват се сериозни изследвания в областта както на теорията, така и на методологията, методиката, техниката и организацията на емпиричните изследвания (изследвания на Ошавков, Михайлов, В. Цонев, Н. Яхиел, В. Добриянов, Л. Николов, З. Стайков, Е. Николов, К. Горанов, М. Семов, М. Драганов, К. Димитров, Р. Василев, П. Митев, И. Стефанов, К. Петков, Г. Фотев, Н. Генев, Б. Чакалов, И. Съйкова, Й. Венедиков, А. Атанасов, С. Дончев и др.). Разработват се различни методики, свързани с формиране на извадка на емпиричното социологическо изследване, с конкретните методи за набиране на първична информация и с формите на анализ и интерпретация на данните. Постигнати са успехи в измерването на социологически взаимовръзки и в приложението на математико-статистически методи, в разработването на система на социологически индикатори и т.н.

След ноември 1989 г. заедно с изменението на характера на общественото устройство, на цялата съвкупност от обществени отношения, настъпват изменения и в социологическата наука: в нейните теоретични и методологични основи, в тематиката на социологическите изследвания, в организацията и начина на финансиране, в насочеността и интензивността на международните връзки и т.н. Емпиричните социологически изследвания се утвърждават като масова практика, намираща всекидневно отразяване в средствата за масова информация особено по проблемите на политическия живот и на пазара.

Развитието на социологическата мисъл в България се утвърждава в контекста на постиженията на тази наука в световен мащаб; в разгръщане на връзките със социо-

лозите в цял свят и чрез обогатяване на мрежата от социологически звена и институции, чрез които се разширява спектърът на социологическите теоретични и емпирични изследвания“ (Кожухарова, Ставров, 1997, с. 449 – 450).

2. Процес на институционализация на социологията в България

Процесът на институционализация на социологията в България, както посочват М. Френкева и Б. Ставров (1997)², започва със създаването на **Българско научно-социологическо дружество** през 1931 г. Дейността му обаче е преустановена през 1939 г. от тогавашната власт.

През април 1959 г. се учредява друго българско социологическо дружество във връзка и като израз на създаването на социологическо направление в българската наука след Втората световна война. През същата година то става член на Международната социологическа асоциация (МСА), а през април 1969 г. се преобразува в **Българска социологическа асоциация** (БСА), чийто устав е приет на учредителния Първи конгрес през ноември 1969 г.

БСА е национална асоциация на българските социолози, обединение на социологически дружества, които са доброволни обществени организации на лица, занимаващи се с научноизследователска, научнопопулярна, преподавателска или практико-организационна дейност в областта на социологията. Тя възниква в процеса на обособяване и развитие на социологията в България като самостоятелна нефилософска обществена наука. Основни задачи на БСА са: съдействие за развитието на социологията и за нейното институционализиране, провеждане на емпирични социологически изследвания, разпространение на социологическо познание в национален и в международен мащаб; подпомагане на подготовката и квалификацията на социологически кадри; подпомагане на международното им сътрудничество; представяне на българската социология в чужбина; организиране и провеждане на социологически конгреси, конференции, симпозиуми, дискусии и др. (вкл. тематични обсъждания, четения за млади социолози и пр.); осъществяване на издателска дейност и информационно осигуряване на социологическата общност (Френкева, Ставров, 1997, с. 39 – 40).

БСА е колективен член на Съюза на учените в България и на МСА, а понастоящем (2022) само на МСА. Съгласно новоприетия устав на сдружението от 2001 г. ръководни органи на БСА са: Конгресът (общото събрание), Управителният съвет и Контролната комисия (БСА, 2001).

В миналото към БСА се създават изследователски комитети по отделни области на социологията, представляващи обединения по научни интереси на специалисти с

² Маргарита Френкева и Борис Ставров проследяват накратко процеса на институционализация на социологията в България в статията „Български социологически институции“ в Енциклопедичния речник по социология (1997).

цел развитието на отделните клонове на социологията в научнотеоретично и практикоприложно отношение; те участват в дейността на съответните изследователски комитети към МСА и други международни организации. Създадени са и функционират 19 изследователски комитета, но през 90-те години тяхната дейност значително намалява или се прекратява (Френкева, Ставров, 1997, с. 40). През 2018 г. Асоциацията полага усилия да възстанови изследователските комитети на БСА. В резултат от инициативата на Управителния съвет членовете на Асоциацията се обединяват в 11 изследователски комитета: 1. Икономическа социология, 2. Методология, 3. Престъпност, девиантност, социален контрол, 4. Социологическа теория, 5. Социология на града и селото, 6. Социология на младежта, миграциите и стареенето, 7. Социология на културата и комуникациите, 8. Социология на образованието и науката, 9. Стратификация, мобилност, неравенства, 10. Труд, благосъстояние, социална политика, 11. Клинична социология (БСА, n.d.).

Досега БСА е провела шестнадесет конгреса, съответно през 1969, 1974, 1978, 1983, 1990, 1991, 1995, 1997, 1999, 2003, 2006, 2009, 2012, 2015, 2018 и 2021 г. Нейни председатели са били последователно: Живко Ошавков, Нико Яхиел, Янчо Георгиев, Живко Георгиев, Петър-Емил Митев, Иван Стефанов, Петър Емил-Митев, Иван Чалъков, Пепка Бояджиева, Георги Фотев, Светла Колева, Михаил Мирчев, Петя Кабакчиева, Георги Петрунов, Румяна Стоилова. Издателската дейност на БСА включва издаването на научни трудове, сборници и др. материали в различни области на социологията. Съвместно с Института по социология при БАН БСА има две периодични издания – списание „Социологически проблеми“³ и списание „Социологически преглед“⁴ (Френкева, Ставров, 1997, с. 40; БСА, n.d.).

Първият опит за създаването на академичен институт по социология е направен през 1947 г., но не развива дейност и скоро прекратява съществуването си. На 1 февруари 1968 г. е създаден научноизследователският *Институт по социология* при БАН. Той е продължител на работата на Социологическата група, създадена към Института по философия (1962), която през 1967 г. се обособява като самостоятелна група при БАН. Институтът по социология има преди всичко фундаментална и методологична насоченост. Разработва основни и актуални проблеми на обществения живот, проблеми на теорията и историята на социологията, на методологията, методиката и организацията на емпиричните социологически изследвания и т.н. (Френкева, Ставров, 1997).

³ Списанието започва да излиза през 1969 г. в шест книжки годишно (а от 1992 г. – в четири) публикува методологични, теоретични и приложни социологически материали, организира обсъждания на актуални социологически проблеми, рецензира социологическа книжнина, информира за научносоциологическия живот. Негови главни редактори са били последователно: Стоян Михайлов, Величко Добриянов, Нико Яхиел, Любен Николов, Минчо Драганов, Кольо Коев, Светла Колева.

⁴ Списанието започва да излиза от 1977 г. Публикува анализи и данни от емпирични социологически изследвания и разработки на актуални проблеми на социологическото познание и общественото развитие (с главни редактори Минко Минков, Стефан Николов).

Институтът по социология реализира значителни ЕСИ: „Градът и селото“ (1968 и 1986), „Бюджетът на времето на научния работник от БАН“ (1974 – 1976), „Характеристика на населението в НРБ“ (1977), „Основни проблеми и тенденции в развитието на социалнокласовата структура“ (1977), „Съвременното българско семейство“ (1977), „Социално сближаване на работниците и интелигенцията“ – част от международно изследване (1979), „Начин на живот на родопското население“ (1984), „Социалногрупови различия и социалногрупово съзнание“ (1990) и мн. др. (Френкева, Ставров, 1997).

През юли 2010 г. с решение на Общото събрание на Българската академия на науките като правоприемник на Института по социология, Института за философски изследвания и на Центъра по наукознание и история на науката е създаден Институтът за изследвания на обществата и знанието при БАН (ИИОЗ – БАН). През 2019 г. на заседание на Общото събрание на БАН е взето решение за преименуване на ИИОЗ в Институт по философия и социология (ИФС) (ИФС, 2019).

Негови структурни звена към 2022 г. са общо 14 секции в направленията: „Знание и реалност“, „Неравенства и социална промяна“, „Социална активност и светоглед“ и Център за емпирични изследвания.

Институтът по философия и социология при БАН продължава да реализира „комплексни теоретични и емпирични, фундаментални и приложни, философски, социологически и науковедски изследвания на знанието, ценностите, човека и обществото в съответствие с академичните, националните и европейските критерии и световните тенденции в развитието на науката и обучава специалисти в академичните дисциплини философия, социология и наукознание и техните подразделения“ (ИФС, n.d.). Приоритет на институцията е да реализира изследвания, да анализира резултатите от тях и да ги осмисля като съчетано с образованието (самостоятелно и съвместно със сродните университетски катедри) се стреми да популяризира идеи и продукти, продължаването и „по-нататъшното развитие на анализа на класически и актуални области на социалното познание като епистемология и история на философията, философия и социология на социалните структури и много други, които имат важно значение за устойчивото развитие на българското общество, социалния прогрес и повишането на благосъстоянието. Дейността на ИФС включва и извършването на експертна и консултантска дейност за нуждите на управлението и организацията на всички сфери на социалната практика, свързани с потребностите на социално-икономическото, културното и политическото развитие на България и с развитието на науката като социален феномен. Накратко, мисията на Института като част от Българската академия на науките е да се гарантира адекватно познание за обществените процеси и да съдейства за оптимизиране на процесите по разработване на политики в основните социално-икономически области“ (ИФС, n.d.).

Преподаването на социология в Софийския университет се възобновява след Втората световна война през 1969 г. – отначало в рамките на специалността „Философия“ като профил, а от учебната 1976 – 1977 г. се създава самостоятелна специалност

„Социология“. Първата катедра по социология в България се обособява като самостоятелно звено през 1974 г. Към катедрата са създадени две лаборатории: социология на труда и социология на всекидневието. Част от преподаването се осъществява в интеграция с Института по социология. В специалността „Социология“ се обучават както български, така и чуждестранни студенти (Френкева, Ставров, 1997).

От 1967 г. съществува специализация по социология във ВИИ „К. Маркс“ (днес УНСС). Катедра „Икономическа социология“ е създадена през 1975 г., като първоприемник на секция „Икономическа социология“ към катедра „Политическа икономия“. Досега името ѝ се променя няколко пъти: през 1984 – 1986 г. катедрата получава наименованието „Социология и педагогика“ с две структурни звена – секция „Социология“ и секция „Педагогика и психология“; през 1985 – 1986 г. катедрата е разделена на две самостоятелни катедри – катедра „Икономическа социология“ и катедра „Педагогика и психология“; през 1986 – 1990 г. катедра „Икономическа социология“ е самостоятелна; през 1990 – 1994 г. се създава департамент „Социология и политически науки“ с две секции – „Социология“ и „Политология“; през 1994 – 1995 г. двете секции се трансформират в самостоятелни катедри и катедра „Икономическа социология“ е самостоятелна до 2004 г.; през периода 2004 – 2008 г. наименованието и съставът на катедрата отново са променени в „Икономическа социология и психология“, в чийто състав влиза катедра „Психология и педагогика“; през 2010 – 2011 г. се извършва нова промяна в името на катедрата, което е валидно и до днес – катедра „Икономическа социология“ (Стоянова, 2003, 2006, 2005; Пачев, 2005, 2006).

През 90-те години на 20. век преподаването по социология се разширява, като се откриват съответни специалности и в други висши училища. Специалност „Социология“ се въвежда от 1994 г. в Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград, от 1995 г. в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и от 1996 г. в Славянския университет в София, а социологически дисциплини се преподават и в Техническия университет в София, в Университета по архитектура, строителство и геодезия в София, във Варненския свободен университет, в Нов български университет и др. (Френкева, Ставров, 1997).

Националният институт за изследвания на младежта (НИИМ) съществува от 1969 до 1992 г. (от 1969 до 1979 г. се нарича Национален център за изследвания на младежта). В него се провеждат системни емпирични социологически изследвания по основните проблеми на социализацията и реализацията на младите поколения и на младежкото обществено мнение⁵ (Френкева, Ставров, 1997).

⁵ Проблемите са свързани със: подготовката за труд и политическа социализация и активност, професионалната реализация на младите специалисти, подготовката за сексуален и семеен живот, стабилността на младежкия брак, ценностната система на младежта и промените в нея, културния профил на младите поколения и младежката субкултура, младежките неформални групи, отклоняващото се поведение и младежка престъпност, отношенията между поколенията и др.

Националният център за изследване на общественото мнение (НЦИОМ) е създаден с Решение на Народното събрание на Република България от 15 декември 1989 г. НЦИОМ е български държавен институт за изучаване на общественото мнение, за провеждане на политически, обществени и икономически изследвания. Дейността му е ориентирана към вземащите решения в България от сферата на държавното управление, към предприемачите, към журналистите, към интелигенцията и към икономически активните групи. Историята и опитът на НЦИОМ го превръщат в първия и най-надежден регистратор и анализатор на промените и процесите в България след 1989 г. Дейността на НЦИОМ предоставя на парламента, държавните институции, политическите партии, медиите, неправителствените организации и на гражданското общество навременна и надеждна информация за отношението към хода на реформите, за събитията и процесите с национална важност в страната.

Приоритетите на Центъра включват:

- осигуряване на Народното събрание с информация за отношението към законопроектите, с данни за това как работят новоприетите закони, за правната култура на гражданите, за вижданията по отношение на законодателните субекти и техните инициативи;

- регистриране на отношението към политиката на държавния глава – президента и неговия екип, както и към Министерския съвет, министър-председателя, министерствата и министрите, останалите ведомства, подчинени на правителството;

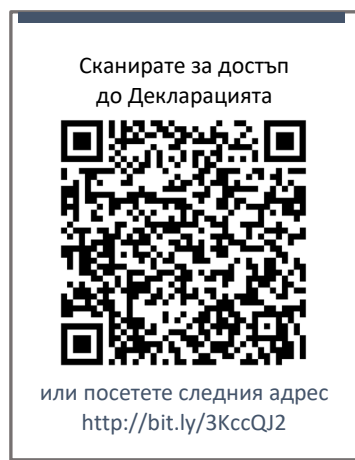
- изучаване на отношението към работата на съдебната власт, органите на реда и армията;

- изследователски интерес, насочен към политическите партии и коалиции, идеологиите, политическите послания, електоралното поведение и изборните резултати;

- изследване и анализиране на дейността на българските медии, гражданските сдружения и правозащитните организации.

Воден от идеята за ценността на икономическата активност, НЦИОМ периодично информира за състоянието на държавния и частния сектор в стопанството, за склонността към предприемачество, за равнището на доходите, за инвестиционното поведение, за потреблението и др. (НЦИОМ, 2022).

В началото на август 2013 г. председателят на Народното събрание Михаил Миков обявява, че НЦИОМ ще бъде закрит след открити нарушения в работата му при проведен одит. В отговор на това действие професионалната общност на социолозите в България разпраца декларация до председателя на Народното събрание Михаил Миков, народните представители от 42-рото Народно събрание на Р България и до националните медии в страната със заявено категорично несъгласие със закриването на институцията (Декларация, 2013).



В различни периоди досега съществуват и развиват социологическа дейност: Институтът за социални и синдикални изследвания към Конфедерация на Независимите синдикати в България, Социологическия център към Съюза на журналистите, секция „Социология и психология на културата“ към Института по култура, информационно-социологически центрове към МВР и МНО (МО), НЦОЗА, към други централни ведомства, политически организации и др. През 80-те и 90-те години на 20. век в редица по-крупни предприятия, фирми, политически и културни организации работят социологически лаборатории, служби и отделни специалисти социолози (Френкева, Ставров, 1997).

Таблица 1. Социологически организации и институции в България (1931 – 2023)

	Година на създаване	Година на прекратяване на дейността
Българско научно-социологическо дружество	1931	1939
Българско социологическо дружество	1959	1969 – преобразувано
Българска социологическа асоциация	1969	До днес
Институт по социология	1968	2010 – преобразуван
Институт за изследване на обществата и знанието	2010	2019
Институт по философия и социология	2019	До днес
Катедра по социология в СУ	1974	До днес
Специалност „Социология“ в СУ	1976/1977	До днес
Катедра „Икономическа социология“ в УНСС	1975	До днес
Катедра „Социология“ в ПУ	2005	2009
Катедра „Критическа и приложна социология“ в ПУ	2009	2013
Катедра „Социология и науки за човека“ в ПУ	2013	До днес
Катедра „Институционална и приложна социология“ в ПУ	2009	До днес
Катедра „Социология“ в ЮЗУ	1994	До днес
Национален институт за изследвания на младежта	1969	1992
Национален център за изследване на общественото мнение	1989	2013

Източник: разработено от автора по Френкева, Ставров (1997) и други.

3. Някои по-значими емпирични социологически изследвания

„От началото на 60-те години емпиричните социологически изследвания в България постепенно получават значителен размах и се превръщат в системна научна дейност. Те изпълняват ролята на важно средство за самоопознаването на обществото, за развитието на социологическата теория, за усъвършенстването на социалното управление в центъра, в регионалните общности, както и в по-големи производствени

и други институции, в отделни селища. Тази дейност в миналото е съществена част от формирането на социологическото направление в обществеността и от неговото функциониране.“

Полагани са непрекъснати усилия от Ошавков и социолозите, с които работи, за солидно методологично обосноваване на емпиричните социологически изследвания, за обогатяване на тяхната методика и организация с цел получаването на високо достоверна и представителна емпирична информация.

Емпирични социологически изследвания се организират и провеждат в национален мащаб, в регионален мащаб (окръзи, общини), в отделни предприятия и институции. Структурата на БСА – наличието на социологически дружества във всички окръжни центрове и в някои други градове, дава възможност за подбиране на необходимия анкетъорски апарат и за издигането на квалификацията му, за което се полагат системни грижи. Постепенно започва насищане с професионални кадри, завършили висше образование по социология.

Стоян Михайлов в книгата „Социологията в България“ (2003) прави преглед на няколко от най-значимите емпирични социологически изследвания в научно и управленско отношение, в повечето от които участва като ръководител или член на авторските колективи: ЕСИ на религиозността на населението '62, ЕСИ „Автопортрет на поколението '63“, ЕСИ на отрицателните прояви сред младежта в Софийски окръг '66, ЕСИ на потенциалната миграция на селската младеж '67, ЕСИ на града и селото '68, ЕСИ на българското семейство '77, ЕСИ „Характеристика на българското население – трудови възможности и реализация '77 – 78“, ЕСИ на града и селото '86 (Михайлов, 2003, с. 89 – 101).



4. Изследователски агенции, центрове и сдружения в България

Част от действащите през 90-те години социологически институции и изследователски агенции в България са: BBSS-Gallup International; Агенцията за социални проучвания и анализи АССА-М; Институтът за социална критика (ИСК) със свое научно списание „Критика и хуманизъм“; Институтът за социални изследвания и маркетинг (ИСИМ) – МБМД, Сова-5, Центърът за изследване на демокрацията; GfK-Bulgaria, Факт Маркетинг, Delphi's, АСА и др. (Френкева, Ставров, 1997). Някои прекратяват дейността си впоследствие, а други продължават да извършват емпирични социални изследвания и до днес.

През 2021 г. чрез достъпна в интернет информация са идентифицирани общо 43 изследователски организации (агенции, центрове, сдружения), които се занимават с